

1979 SEP 16

MAGYARORSZÁG

92

244

Pest nagyvárossá fejlődésének múlt századi krónikájában sokat szerepel a Kasselik építődinasztia neve. Három generáción keresztül hagyott nyomot tevékenységük a főváros arculatán. Az első kettő — apa és fia azzal, amit épített, a harmadik pedig — az unoka — azzal, hogy nem engedett építkezni, és csökkönyös megátalkodottsággal évtizedeken át megakadályozta a városrendezés jövőbe tekintő, nagyszabású terveinek megvalósítását.

Az osztrák család karrierje

Kasselik Fidél, a magyarországi családág megalapítója, 1795-ben az ausztriai Waldeneckből vándorolt ide. Az akkor harmincöt éves építésznek minden felmenő ági férfirokona — apja, nagypapja, sőt, még a dédapja is — ugyanezt a mesterséget űzte. Őt a polgárosodás korában a magyar fővárosban is nagy lendülettel megindult építkezések vonzották. A föllendülést használta ki sikeresen: több mint félezer bérház, tucatnyi középület és magánpalota tervezése és építése fűződik a nevéhez. Hamarosan megszédte magát: egy emberöltő alatt több százézeres vagyont szerzett, amit szerencsés telekspekulációval tovább gyarapított.

Fia, Ferenc, apja nyomdokain haladva több millió értékűre növelte a vagyont, a főváros legtöbbször foglalkoztatott és legdrágábban fizetett építészeként a Mária Valéria utcában családja számára magánpalotát épített, de szerte a városban még kilenc bérháza és számos nagy kiterjedésű ingatlana volt. Népszerűségét akkor vesztette el, amikor 1850-ben elvállalta a Citadella építését, amit az osztrák hadmérnöki hivatal, Haynau javaslatára, Emánuel Zitta altábornagy eltervezése szerint parancsolt a Gellérthegy ormára, a rebellis népség megfélemlítésére. Négy év alatt készült el a munkával, 1854-ben már kétfejű sasos, fekete-sárga zászló lengett a várfokon, és a lőréséből hatvan ágyú szegeződött a városra.

Kasselik Ferencet gyors munkájáért fejedelmileg jutalmazta a császári udvar; a vagyon újabb százazérekkel gyarapodott. (Mondják, hogy ez volt Bécs legköltségesebb építkezése Magyarországon.) De százazérek gyűlöletét fordította maga ellen: vállalkozását hazafiatlan tettek bélyegezték. Családjával együtt közmegvetés tárgyává vált. Amikor 1884-ben meghalt, egyetlen ember kísérte utolsó útjára: a fia.

Kasselik Jenő már ötvenéves volt, amikor apja meghalt. Pénzben, ingatlanban sokmillióos vagyont örökölt, és rázállt a jól menő építési iroda vezetése is, ami évente újabb százazéket hozott. Az örökös azonban a pénzszerzés nem érdekelt; első dolga volt fölözlatni az irodát, fölözlatolni a vállalkozást és szélnek eresztetni a sok száz alkalmazottat. De lezárta belvárosi palotáját is, bécsi bankokban elhelyezett pénzvagyónának és pesti ingatlanainak kezelését rábízta jogtanácsosára, ő maga pedig külföldi körútra indult. Bejárta Nyugat-Európát, többször megfordult Párizsban és Londonban. Tehette: a hatalmas vagyon kamataiból bőven telt nagyúri passzióira.

Ebben az időben már búskomorságban eltöltött évtizedek álltak mögötte. Ennek oka a kora fiatalágában bekövetkezett, önmagá-

val és a világgal való meghasonlása volt. Apja a katonai pályát választotta egyetlen fia élethivatásául. Alig végezte el a katonai akadémiát, végigharcolta Ausztria itáliai hadjáratát, számos ütközetben küzdve. A custozzai csatában tanúsított vitézségéért a fiatal huszártisztet kapitánnyá léptették elő; minden jel arra mutatott, hogy fényes karrier áll előtte. Ám a végzet másként akarta: tékozló életmódja útját szegte a katonai pályának.

Nagylábon élt, szórta a pénzt; amit a szülői háztól kapott, kevésnek bizonyult a pazarló élet-

A DUNAKORZÓ A SZAZADFORDULÓ IDEJÉN

Atok és szitok szállt utána

mód költségeinek fedezésére. Adóságokba keveredett, és amikor egy harmincezer forintos kártyavesztését nem tudta rendezni, mert apja — megunva fia pénzpocsékolását — megtagadta a segítséget, nem volt más választása: le kellett köszönnie a tisztirangról. A civil életbe azonban sehogyan se tudott beilleszkedni. A családi palotában külön lakosztályba vonult és bezárkózva, lefüggönyözött ablakok mögött, embergyűlölő különc módjára élt. Apja halála után az utazásokat is megunta, és végül Párizsban telepedett le.

Párizsi paripák

Az emberektől itt is elfordult, de szerette az állatokat. Különösen a lovakat kedvelte; vonaton, külön kocsiiban, Párizsba hozatta paripáit, és naponta végiglovagolt a Champs-Élysées-n a Bois de Boulogne árnyas fái alá, ahol órákig üldögélt kedvenc katonai szakkönyveit olvasgatva.

Ezek a régi föliánsok voltak egyedüli olvasmányai, egyébként sem az irodalom, sem a művészet, sem a tudományok más ága nem érdekelt. Színházba nem ment, koncerteket nem látogatott, társaságba nem járt, ismeretségeket nem kötött, és arról sem tudnak, hogy valaha is „nögyei” lettek volna. Autón nem járt, telefon nem használt, a technikai vívmányoktól idegenkedett. Csak a katonai szakirodalom érdekelt. Évtizedeken át folytatott és kötetekre menő munkássága során megírta egyebek között a custozzai csata történetét. Legérdekesebb és legnagyobb szabású műve — a waterlooi csata hadászati elemzése — csak töredékekben maradt fenn. Munkáit a maga szórakozására, fiókjának írta, kiadatni soha semmit sem engedett. Ez is jellemző volt külön voltára.

Kortörténet

Az utolsó nábob

Kasselik, az embergyűlölő

„Ha majd lebontják a Rókust”...

dés e kerékkötőjével szemben. Amikor húsz esztendei távollét után, hetvenévesen, megöszülve és megrokknva, nagybetegen visszatért Pestre, általános gyűlölet fogadta. Atok és szitok szállt utána, ha az emberek fölismerték hintáját az Andrássy úton.

Az apja a Citadella miatt gyűlöltette meg magát, amit osztrák parancsra épített, őt meg azért gyűlölték, mert útját állta a város fejlődésének, gonosz elzárkózásával megakadályozta az építkezéseket. A közélettől is távol tartotta magát. Virilista létére egyetlen közgyűlésen sem jelent meg, semmiféle politikai, társadalmi vagy kulturális mozgalomban nem vett részt. Űlt a vagyonán, közcélra nem áldozott, jótékonyaságot nem gyakorolt. Nem ismerte azt a szívmelegítő, jó érzést, amit a másokon való segítés öröme okoz.

Holtában hálás

a mulasztó

A világgal való egyetlen kapcsolata Pesten is a kocsiázás volt. Hintaja párnázott öleről csöndes egykedvűséggel nézte a körülötte zajló életet. Köszvény és csúz kínozza, nyáron is prémes bundába burkolózott. Fázott, olykor összerázkódott: kifejezéstelen arcán, vizenyős tekintetén látszott, hogy nemcsak a teste, a lelke is didereg.

A tél hidege elől Pestre költözése (1904) után is minden évben a Rivierára menekült, ahol neves professzorokkal kezelte magát. Itt, Cannes-ban érte őt 1910. március 9-én a halálos szívszélhűtés. Mikor közeledni érezte halálát, addigi tilalmait visszavonva utasította pesti jogtanácsosát, hogy ingatlanain sürgősen kezdjék meg az építkezéseket az évtizedek óta megvalósításra váró tervek szerint.

Francia szakácsnőjét és angol inasát, akik már négy évtizede hűséggel szolgálták, összeházasította és nászajándékkul rájuk íratott egyik háromemeletes bérházát. Ez volt az első jótékony gesztus, amit életében tett. A halál közeldetekor utolsó intézkedéseivel igyekezett jóvátenni azt a sok mulasztást, amit életében hona és társadalma ellen vétett.

Amikor végrendeletét fölbontották, kiderült, hogy tizenötmillió értékű teljes vagyonát a magyar államra hagyta azzal a rendelkezéssel, hogy az évi kamatokat ingyenes családok segélyezésére fordítsák. Holttestét Budapestre hozták, és nagy pompával temették el a Kerepesi temetőben.

KOZMA BÉLA